

ТӨРИЙН МЭДЭЭЛЭЛ

№ 15 (492)

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

- *Байнгын хорооны бүрэлдэхүүнд өөрчлөлт оруулах тухай*
- *Байнгын хорооны дарга нарыг сонгох тухай*

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТОГТООЛ

- *Хүүхэд бүрт мөнгө олгох тухай*
- *Орон нутагт ажилласан дүнгийн тухай*

Улсын Их Хурлын Тамгын газар

Улаанбаатар хот

2007 он

ТӨРИЙН МЭДЭЭЛЭЛ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН АЛБАН МЭДЭЭЛЭЛ
Долоо хоног тутмын

Улаанбаатар хот

2007 оны дөрөвдүгээр сарын 21

№15 (492)

Гарчиг

Нэг. МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

200.	Байнгын хорооны бүрэлдэхүүнд өөрчлөлт оруулах тухай	Дугаар 29	353
201.	Монгол Улсын Засгийн газрын гишүүнийг томилох тухай	Дугаар 30	354
202.	Үндсэн хуулийн цэцийн гишүүнийг томилох тухай	Дугаар 31	354
203.	Байнгын хорооны бүрэлдэхүүнд өөрчлөлт оруулах тухай	Дугаар 32	354
204.	Байнгын хорооны дарга нарыг сонгох тухай	Дугаар 33	354

Хоёр. МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТОГТООЛ

205.	Тогтоолд нэмэлт оруулах тухай	Дугаар 41	355
206.	Тогтоолын хавсралтад өөрчлөлт оруулах тухай	Дугаар 42	355
207.	Хүүхэд бүрт мөнгө олгох тухай	Дугаар 43	356
208.	Орон нутагт ажилласан дүнгийн тухай	Дугаар 44	356

Гурав. МОНГОЛ УЛСЫН ҮНДСЭН ХУУЛИЙН ЦЭЦИЙН ДҮГНЭЛТ

209.	Зарим бүтээгдэхүүний үнийн өсөлтийн албан татварын тухай хуулийн зарим заалт Монгол Улсын Үндсэн хуулийн холбогдох заалтыг зөрчсөн эсэх тухай маргааныг хянан шийдвэрлэсэн тухай	Дугаар 04	363
------	--	-----------	-----

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

2007 оны 04 дүгээр сарын 19-ний өдөр

Дугаар 29

Улаанбаатар хот

Байнгын хорооны бүрэлдэхүүнд өөрчлөлт оруулах тухай

Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 7.1.7, 22.1 дэх хэсгийг үндэслэн Монгол Улсын Их Хурлаас ТОГТООХ нь:

бодлого, боловсрол, соёл, шинжлэх ухааны байнгын хорооны гишүүнээр баталсугай.

2.Энэ тогтоолыг 2007 оны 4 дүгээр сарын 19-ний өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

1.Улсын Их Хурлын гишүүн Л.Одончидийг өөрийнх нь саналыг харгалзан Нийгмийн

МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА

Ц.НЯМДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

2007 оны 04 дүгээр сарын 20-ны өдөр

Дугаар 30

Улаанбаатар хот

Монгол Улсын Засгийн газрын гишүүнийг томилох тухай

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Хорин тавдугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 6 дахь заалт, Засгийн газрын тухай хуулийн 21 дүгээр зүйлийн 1, 2 дахь хэсэг, санал хураалтын дүнг үндэслэн Монгол Улсын Их Хурлаас ТОГТООХ нь:

1. Монгол Улсын Засгийн газрын гишүүн,

Үйлдвэр, худалдааны сайдаар Цэрэнгийн Даваадоржийг томилсугай.

2. Энэ тогтоолыг 2007 оны 4 дүгээр сарын 20-ны өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ДАРГА

Ц. НЯМДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

2007 оны 04 дүгээр сарын 20-ны өдөр

Дугаар 31

Улаанбаатар хот

Үндсэн хуулийн цэцийн гишүүнийг томилох тухай

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Жаран тавдугаар зүйлийн 1, 2 дахь хэсэг, Үндсэн хуулийн цэцийн тухай хуулийн 3 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэг, 4 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэг, санал хураалтын дүнг үндэслэн Монгол Улсын Их Хурлаас ТОГТООХ нь:

1. Монгол Улсын Их Хурлын санал

болгосноор Дүгэржавын Мөнхгэрэлийг Үндсэн хуулийн цэцийн гишүүнээр томилсугай.

2. Энэ тогтоолыг 2007 оны 4 дүгээр сарын 20-ны өдрөөс эхлэн дагаж мөрдсүгэй.

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ДАРГА

Ц. НЯМДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

2007 оны 04 дүгээр сарын 20-ны өдөр

Дугаар 32

Улаанбаатар хот

Байнгын хорооны бүрэлдэхүүнд оорчлолт оруулах тухай

Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 7.1.7, 22.1, 22.2 дахь хэсгийг үндэслэн Монгол Улсын Их Хурлаас ТОГТООХ нь:

1. Улсын Их Хурлын гишүүн Д.Дэмбэрэлийг Төрийн байгуулалтын байнгын хорооны, Улсын Их Хурлын гишүүн Д.Туяаг Нийгмийн бодлого, боловсрол, соёл, шинжлэх ухааны байнгын хорооны бүрэлдэхүүнээс тус тус чөлөөлсүгэй.

2. Улсын Их Хурлын гишүүн Б.Мөнхтуяаг Нийгмийн бодлого, боловсрол, соёл, шинжлэх ухааны байнгын хорооны гишүүнээс чөлөөлж, Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хорооны гишүүнээр баталсугай.

3. Энэ тогтоолыг 2007 оны 4 дүгээр сарын 20-ны өдрөөс эхлэн дагаж мөрдсүгэй.

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ДАРГА

Ц. НЯМДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

2007 оны 04 дүгээр сарын 20-ны өдөр

Дугаар 33

Улаанбаатар хот

Байнгын хороодын дарга нарыг сонгох тухай

Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 22 дугаар зүйлийн 22.3, 22.4 дэх хэсэг, санал хураалтын дүнг үндэслэн Монгол Улсын Их Хурлаас ТОГТООХ нь:

1. Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хорооны даргаар Улсын Их Хурлын гишүүн Бүдээгийн Мөнхтуяа, Байгаль орчин, хүнс, хөдөө аж ахуйн байнгын хорооны даргаар Улсын Их

Хурлын гишүүн Ядамсүрэнгийн Санжмятав, Нийгмийн бодлого, боловсрол, соёл, шинжлэх ухааны байнгын хорооны даргаар Улсын Их Хурлын гишүүн Төгсжаргалын Ганди, Төрийн байгуулалтын байнгын хорооны даргаар Улсын Их Хурлын гишүүн Долцонгийн Дондог, Төсвийн байнгын хорооны даргаар Улсын Их Хурлын гишүүн Чүлтэмийн Улаан, Хууль зүйн байнгын хорооны даргаар Улсын

Их Хурлын гишүүн Цэндийн Мөнх-Оргил, Эдийн засгийн байнгын хорооны даргаар Улсын Их Хурлын гишүүн Даваажавын Ганхуяг нарыг тус тус сонгосугай.

2 Энэ тогтоолыг 2007 оны 4 дүгээр сарын 20-ны өдрөөс эхлэн дагаж мөрдсүгэй.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА** **Ц.НЯМДОРЖ**

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТОГТООЛ

2007 оны 02 дугаар сарын 21-ний өдөр

Дугаар 41

Улаанбаатар хот

Тогтоолд нэмэлт оруулах тухай

Монгол Улсын Засгийн газраас ТОГТООХ нь:

“Засгийн газрын комисс, хороо, үндэсний зөвлөл, ажлын хэсгийн тухай” Засгийн газрын 2005 оны 4 дүгээр сарын 1-ний өдрийн 66 дугаар тогтоолын 17 дугаар хавсралтад “47.Эрүүл мэндийн салбарын хүний нөөцийн асуудлаархи салбар

хоорондын үйл ажиллагааг зохицуулах зөвлөл-Монгол Улсын Ерөнхий сайд” гэж нэмсүгэй.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ЕРӨНХИЙ САЙД** **М.ЭНХБОЛД**

ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН САЙД **Д.ТУЯА**

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТОГТООЛ

2007 оны 02 дугаар сарын 21-ний өдөр

Дугаар 42

Улаанбаатар хот

Тогтоолын хавсралтад өөрчлөлт оруулах тухай

Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн 8.1 дэх хэсгийг үндэслэн Монгол Улсын Засгийн газраас ТОГТООХ нь:

“Босго үнэ батлах тухай” Засгийн газрын

2006 оны 22 дугаар тогтоолоор баталсан “Худалдан авах ажиллагаанд мөрдөх журмыг сонгоход баримтлах босго үнэ”-ийн хүснэгтийн 1, 3 болон 4 дүгээр заалтыг дор дурдсанаар өөрчилсүгэй:

№	Босго үнийн төрөл	Ангилал	Бараа	Ажил	Үйлчилгээ	
					Зөвлөх	Бусад
1.	Харьцуулалтын аргаар худалдан авч болох төсөвт өртгийн дээд хязгаар		30 сая төгрөг	50 сая төгрөг	-	30 сая төгрөг

3.	Зөвлөх сонгох бага үнийн аргыг хэрэглэж болох төсөвт өртгийн дээд хязгаар		-	-	30 сая төгрөг	-
4.	Төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага зөвшөөрөл олгох төсөвт өртгийн доод хязгаар		1 тэрбум төгрөг	3 тэрбум төгрөг	500 сая төгрөг	1 тэрбум төгрөг

**МОНГОЛ УЛСЫН
ЕРӨНХИЙ САЙД**

М.ЭНХБОЛД

**МОНГОЛ УЛСЫН САЙД,
ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ХЭРЭГ
ЭРХЛЭХ ГАЗРЫН ДАРГА** **С.БАТБОЛД**

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТОГТООЛ

2007 оны 02 дугаар сарын 21-ний өдөр

Дугаар 43

Улаанбаатар хот

Хүүхэд бүрт мөнгө олгох тухай

Монгол Улсыг хөгжүүлэх сангийн тухай хуулийн 8.2-ыг үндэслэн Монгол Улсын Засгийн газраас ТОГТООХ нь:

1. Хүүхдийн хөгжлийг дэмжих, хүүхдийн ирээдүйд хийх хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлэх зорилгоор Монгол Улсыг хөгжүүлэх сангаас хүүхэд бүрт олгох мөнгийг тэтгэмжийн дэвтэр болон эх, эцэг, асран хамгаалагч, харгалзан дэмжигчийн хүсэлтээр тухайн хүүхдийн нэр дээр нээсэн банкин дахь мөнгөн хадгаламжийн дансаар дамжуулан улирал бүр хуваарилан олгож байхаар тогтоосугай.

2. Энэхүү тогтоолын 1 дүгээр зүйлд заасан арга хэмжээг хэрэгжүүлэхтэй холбогдуулан Эх, хүүхдэд тэтгэмж олгох, хүүхэд, эх, гэр бүлд мөнгөн тусламж үзүүлэх тухай хуулийн 4.1-д заасан хүүхдийн мөнгөн тэтгэмжийг сар бүр авч байгаа

хүүхдээс нэмэлт бичиг баримт шаардахгүйгээр нэрсийн жагсаалтыг үндэслэн тухайн хүүхдийн нэр дээр нээлгэсэн мөнгөн хадгаламжийн дансанд мөнгийг нь шилжүүлж байхыг Сангийн сайд Н.Баяртсайхан, Нийгмийн хамгаалал, хөдөлмөрийн сайд Д.Дэмбэрэл нарт даалгасугай.

3. Мөнгө авах хүсэлтээ шинээр гаргасан болон 18 нас хүрсэн хүүхдийн мөнгийг тухайн улирлын хуанлийн өдрөөр тооцон олгож байсугай.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ЕРӨНХИЙ САЙД**
М.ЭНХБОЛД
**МОНГОЛ УЛСЫН
ШАДАР САЙД**
М.ЭНХСАЙХАН
**НИЙГМИЙН ХАМГААЛАЛ,
ХӨДӨЛМӨРИЙН САЙД**
Д.ДЭМБЭРЭЛ

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТОГТООЛ

2007 оны 02 дугаар сарын 21-ний өдөр

Дугаар 44

Улаанбаатар хот

Орон нутагт ажилласан дүнгийн тухай

Монгол Улсын Засгийн газраас ТОГТООХ нь:

1. Засгийн газрын гишүүд орон нутагт ажилласан мөрөөр авах арга хэмжээний төлөвлөгөөг хавсралт ёсоор баталсугай.

2. Орон нутагт ажиллах үед тавигдсан бөгөөд Засгийн газрын гишүүний эрхлэх ажлын хүрээнд хамаарах асуудлуудыг нарийвчлан судалж хэрэгжүүлэх, шаардлагатай бол холбогдох шийдвэрийн төсөл боловсруулж Засгийн газарт танилцуулах арга хэмжээ авч ажиллахыг сайд нарт даалгасугай.

3. Олон жил гантай байгаа говь, тал хээрийн бүсийн зарим аймагт үүлэнд зориудаар нөлөөлөх

замаар хур тунадас оруулах арга хэмжээг 2007 оны 4, 5 дугаар сараас зохион байгуулж, хэрэгжүүлэхийг Байгаль орчны сайд И.Эрдэнэбаатар, Монгол Улсын сайд С.Отгонбаяр нарт үүрэг болгосугай.

4. Малчдын зүгээс тавьж байгаа саналыг дэмжиж "Сайн малчдын улсын зөвлөлгөөн"-ийг 2007 онд зохион байгуулж, тэмээн сүргийг цаашид өсгөн үржүүлэх үндэсний хөтөлбөр боловсруулан хэрэгжүүлэхийг Хүнс, хөдөө аж ахуйн сайд Д.Тэрбишдагвад даалгасугай.

5. Аймаг, сумын эрүүл мэндийн байгууллагуудад үүссэн эмийн өрийг судалж барагдуулах, "Эрүүл монгол хүн" хөтөлбөрийг аймаг, сум бүрт хэрэгжүүлж, эрүүл мэндийн

үйлчилгээний чанарыг сайжруулах талаар цогц арга хэмжээ авч ажиллахыг Эрүүл мэндийн сайд Д.Туяад үүрэг болгосугай.

6. Орон нутгийн онцлогт тохируулан мал аж ахуйн түүхий эдийг боловсруулах, барилгын материал үйлдвэрлэх зэрэг жижиг, дунд үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх, ажлын байр шинээр бий болгох санаачилгыг дэмжиж ажиллахыг Сангийн сайд бөгөөд Үйлдвэр, худалдааны сайдын үүрэг гүйцэтгэгч Н.Баяртсайханд даалгасугай.

7. Мал хулгайлах гэмт хэрэгтэй тэмцэх ажлыг эрчимжүүлэх, "100000 нарны гэр" хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг сайжруулах арга хэмжээ авахыг Хууль зүй, дотоод хэргийн сайд Д.Одбаяр, Түлш, эрчим хүчний сайд Б.Эрдэнэбат, бүх шатны Засаг дарга нарт даалгасугай.

8. Монгол Улсын сайд, Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газрын дарга С.Батболдод даалгах нь:

а/ аймаг, нийслэлийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын дарга, Засаг дарга нарын сургалт, семинарыг 2007 оны 3 дугаар сард багтаан зохион байгуулах арга хэмжээ авсугай,

б/ сумын иргэдэд үзүүлж байгаа төрийн үйлчилгээний хүртээмж, иргэдийн амьжиргааны түвшин, ажилгүйдэл, ядуурлыг бууруулах чиглэлээр хэрэгжүүлсэн ажлын үр дүн, эдийн засаг, нийгмийн хөгжлийн үзүүлэлтүүдийг харгалзан загвар сумын болзлыг боловсруулж жил бүр улсын тэргүүний сумыг шалгаруулж байсугай.

9. Хаваржилт хүндэрч болзошгүй байгаатай холбогдуулан улсын нөөцийн бараа, материал тооллого явуулж, тэдгээрийн хадгалалт, хамгаалалт, зарцуулалтын байдалд хамтарсан шалгалт хийж, дүнг Засгийн газарт танилцуулахыг Монгол Улсын сайд У.Хүрэлсүх, С.Отгонбаяр нарт даалгасугай.

10. "Орон нутгийг мэдээлэлжүүлэх төсөл"-ийн хүрээнд дөрвөн сувгийн телевизийг орон нутагт хүлээн авах боломжийг бүрдүүлэх чиглэлээр хийсэн ажлын хөрөнгийн зарцуулалтад шалгалт хийж дүнг танилцуулахыг Монгол Улсын сайд У.Хүрэлсүхэд даалгасугай.

11. Аймаг, нийслэлийн Засаг дарга нарт даалгах нь:

а/ 2007 онд хийгдэх хөрөнгө оруулалтыг төлөвлөгөөт хугацаанд нь хэрэгжүүлэх зохион байгуулалтын арга хэмжээг эрчимжүүлсүгэй,

б/ нутгийн захиргааны байгууллагуудын 2007 оны үйл ажиллагааны үр дүнд хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ хийхдээ шинээр бий болгосон ажлын байр, ядуурлаас гаргасан ерх, иргэний тоог харгалзан дүгнэх арга хэмжээ авсугай,

в/ 2007 онд дэвшүүлсэн "Их бүтээн байгуулалт-шинэ ажлын байр нэмэгдүүлэх" зорилтын хүрээнд тодорхой ажил зохион байгуулж иргэдийг өргөнөөр татан оролцуулж, тэдний идэвх санаачилгыг дэмжиж ажилласугай.

12. Энэхүү тогтоол болон төлөвлөгөөний хэрэгжилтийн явц, үр дүнд хяналт тавьж ажиллан улирал бүр Засгийн газрын хуралдаанд танилцуулж байхыг Монгол Улсын сайд, Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газрын дарга С.Батболдод даалгасугай.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ЕРӨНХИЙ САЙД**

М.ЭНХБОЛД

**МОНГОЛ УЛСЫН САЙД,
ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ХЭРЭГ
ЭРХЛЭХ ГАЗРЫН ДАРГА** **С.БАТБОЛД**

**ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ГИШҮҮДЭЭР УДИРДУУЛСАН АЖЛЫН ХЭСГИЙН ОРОН НУТАГ АЖИЛЛАХ ЯВЦАД
ГАРСАН САНАЛ, ХҮСЭЛТИЙГ ШИЙДВЭРЛЭХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ**

№	Хэрэгжүүлэх ажлын чиглэл	Хугацаа	Хариуцах эзэн
АРХАНГАЙ			
1	"Хүмүүн" цогцолборын 2 дугаар 10 жилийн сургуулийн сантехникийн засварын хөрөнгийг шийдвэрлэх талаар судалж арга хэмжээ авах	2007 онд	СЯН Баярсайхан БСШУЯ Ө.Энхтүвшин
2	Суралцсан сурах бичгийн агуулга, чанар, багш сурган хүмүүжүүлэгчдийн мэдлэг, заах арга зүйг санхүүгүүлэх асуудлаар багш, суралцдаар хэлэлцүүлж шийдвэрлэдэг журам гаргаж мөрдөх	2007 онд	БСШУЯ Ө.Энхтүвшин
БАЯН-ӨЛГИЙ			
1	Аймгийн нэгдсэн эмнэлгийн байрны их засвар, Сэгсай сумын 440 хүүхдийн хичээлийн байрны өргөтгөл, Өлгий сумын 4 дүгээр сургуулийн барилгын их засвар, "Цагааннуур" худалдааны чөлөөт бусийн хашаа болон хамгаалалтын байгууламжийг барих хөрөнгийн эх үүсвэрийн асуудлыг судалж шийдвэрлэх арга хэмжээ авах	2007 онд	СЯН Баярсайхан БСШУЯ Ө.Энхтүвшин ЭМЯ Д Туяа
2	Аймагт Спорт цогцолборын барилга шинээр барихад шаардагдах хөрөнгийг 2008 оны төсөвт тусгаж шийдвэрлэх	2008 онд	ЭМЯ Д Туяа
3	Ногооннуур сумын ОХУ-тай хиллэж байгаа хэсгийн 10 км-т өргөст тор татах хөрөнгийн эх үүсвэрийг судалж шийдвэрлэх арга хэмжээ авах	2007 онд	СЯН Баярсайхан ХХЕГ А.Баатарцогт
БАЯНХОНГОР			
1	Аймгийн төвд номын сан, архивын барилга барих хөрөнгийн эх үүсвэрийн асуудлыг судалж шийдвэрлэх арга хэмжээ авах	2007-2008 онд	БСШУЯ Ө.Энхтүвшин
2	Эрчим хүчээр хангагдаагүй байгаа сумдыг эрчим хүчээр хангах асуудлыг судалж шийдвэрлэх	2007-2008 онд	ТЭХЯ Б.Эрдэнэбат
БУЛГАН			
1	Мэргэжлийн сургалт-үйлдвэрлэлийн төвийн дотуур байрлыг шинээр барихад шаардагдах хөрөнгийн эх үүсвэрийн асуудлыг судалж төсөвт тусгах арга хэмжээ авах	2008 онд	БСШУЯ Ө.Энхтүвшин
2	Спортын дунд сургуулийн хичээлийн байр болон орон нутгийн музейн барилгад их засвар хийхэд шаардагдах хөрөнгийн асуудлыг судалж шийдвэрлэх арга хэмжээ авах	2007-2008 онд	БСШУЯ Ө.Энхтүвшин

ГОВЬ-АЛТАЙ	
1	Төгрөг сумын "Бор булагийн өвс, тэжээлийн фонд"-ыг сэргээж, өвс, тэжээлийн зохих нөөцтэй болгох асуудлыг судалж шийдвэрлэх
2	2002-2003 оны зуунаар авсан өвс, тэжээлийн, төлөгдөөгүй байгаа 14.5 сая төгрөг, "Хадлан тэжээл -2001" төслийн 50.0 сая төгрөгийн өрийг шийдвэрлэх талаар судалж арга хэмжээ авах
3	Аймгийн нэгдсэн эмнэлгийн барилтыг иж бүрэн засварлахаад шаардагдах 400.0 сая төгрөгийг төсөвт тусгаж шийдвэрлэх
4	Эрүүл мэндийн салбарт урьд онуудад үүссэн 54.0 сая төгрөгийн халаалтын өрийн асуудлыг судалж шийдвэрлэх арга хэмжээ авах
5	Аймгийн нэгдсэн эмнэлэг, Баян-Уул, Буяат, Гуулин, Дарьга, Жаргалан сумдын түргэн туслалжийн автомашинуудыг шинэчлэх арга хэмжээ авах
ГОВЬСҮМБЭР	
1	Аймгийн төв, төмөр замтай буудлыг холбосон 3.2 км хатуу хүчилтэй авто зам барих асуудлыг судалж хөрөнгийн эх үүсвэрийг шийдвэрлэх арга хэмжээ авах
2	Төвийн ариутгах татууртлан цэвэрлэх байгууламжийг шинэчлэх хөрөнгийн эх үүсвэрийн асуудлыг судалж төсөвт тусган шийдвэрлэх арга хэмжээ авах
3	"Дэлхийн зон"-тэй хамтран хэрэгжүүлэх мэргэжлийн сургалт-үйлдвэрлэлийн төвийг барихад Монголын талаас оруулах 150.0 сая төгрөгийн хөрөнгийн эх үүсвэрийн асуудлыг судалж шийдвэрлэх арга хэмжээ авах
ДОРНОГОВЬ	
1	Оргон, Сайхандулаан, Дэлгэрэх, Мандах сумын хэсгийн төлөөлөгчдийг мотоцифтой болгох асуудлыг судалж шийдвэрлэх арга хэмжээ авах
2	Тарга тээвэрэг мүү авсан эх мал, гэрсэн төлд нэмэлт тэжээл худалдан авахад эзлүүлж хөрөнгө олгох асуудлыг судалж шийдвэрлэх арга хэмжээ авах
ДАРХАН-УУЛ	
1	Дулааны станцын найдвартай ажиллагааг хангахаад шаардагдах хөрөнгийн асуудлыг судалж шийдвэрлэх арга хэмжээ авах
2	Төмөрлөгийн үйлдвэрийн хүчин чадлыг дээшлүүлэх зорилгоор хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлж аюлын байр бий болгоход дэмжлэг үзүүлэх
ДОРНОД	
1	Аймгийн Засаг даргын Тамгын газарт конгорын барилга худалдан авах, өргөтгөл хийх хөрөнгийн эх үүсвэрийн асуудлыг судалж шийдвэрлэх арга хэмжээ авах

2	Газрын тосны "Петронайна-Давчин" компанийн олборлосон нефть бүтээгдэхүүнийг "Баянхушуу-Өвдөг" -ийн хилийн боомтоор нэвтрүүлэх талаар холбогдох судалгаа хийж шийдвэрлэх	2007 онд	ГХЯ Н.Энхболд ЗТАЖА Ц.Цэнгэл
3	Номроз-Рашаантын олон улсын боомтын Нөмрөгийн гол дээрх гүүрийн барилга угсралтын аялыг эхлүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх	2007 онд	ЗТАЖА Ц.Цэнгэл БОЯ И.Эрдэнэбаатар
4	Өрхийн эмнэлгүүдийн дутуу санхүүжилтэд шаардагдах 12.8 сая төгрөгийн эх үүсвэрийг судлан тусгаж шийдвэрлэх арга хэмжээ авах	2007 онд	СЯ Н.Баярсайхан ЭМЯ Д.Туяа
ДУНДГОВЬ			
1	Мэх боловсруулах дунд өврын үйлдвэр барьж байгуулахад шаардагдах хөрөнгийн эх үүсвэрийн асуудлыг судалж шийдвэрлэх арга хэмжээ авах	2007 онд	СЯ Н.Баярсайхан ХХААЯ Д.Тэрбишдаваа
2	Аймгийн нэгдсэн эмнэлгийн рентген аппаратыг шинэчлэх асуудлыг шийдвэрлэх	2007 онд	ЭМЯ Д.Туяа
3	Сайнгазан суманд цацархайн барилга барихад шаардагдах хөрөнгийн асуудлыг төсөвт тусгаж арга хэмжээ авах	2008 онд	БСШУЯ Ө.Эмхүүшин
4	Иргэний сүү боловсруулах, борлуулах чиглэлээр төсөл хэрэгжүүлэн иргэд, аж ахуйн нэгжид санхүүгийн дэмжлэг үзүүлэх, тэмээн сүргийг хамгаалах хөтөлбөр боловсруулж хэрэгжүүлэх	2007-2008 онд	ХХААЯ Д.Тэрбишдаваа
5	Нөөцөд байгаа чанарын шаардлага хангахгүй болсон өвс, тэжээлийг борлуулах асуудлыг судалж шийдвэрлэх	2007 онд	ХХААЯ Д.Тэрбишдаваа ОБЕГ С.Отгонбаяр
6	Дэрэн суманд хүлэмж, бага өврын трактор олгох асуудлыг судалж шийдвэрлэх арга хэмжээ авах	2007 онд	ХХААЯ Д.Тэрбишдаваа
ОРХОН			
1	Төхөөлгийн парк байгуулах асуудлыг судалж шийдвэрлэх	2007 онд	ЗТАЖА Ц.Цэнгэл
2	Эрдэнэт хотын 7а, 10 дугаар хорооллыг усаар хангах төслийн хүрээнд Монголын талын хориулах цахилгаан хангамж, 7а хороолол хүртэл тавих 3 км шугам, орон сууцны хорооллуудын инженерийн шугам сүлжээ, дэд станцуудыг барихад шаардагдах 7.2 орчим тэрбум төгрөгийн хөрөнгө оруулалтын асуудлыг шийдвэрлэх арга хэмжээ авах	2007-2008 онд	СЯ Н.Баярсайхан БХБЯ Ж.Наранцацралт ТЭХЯ Б.Эрдэнэбат
СЭПЭНГЭ			
1	Алта-булгалтийн чөлөөт бүс байгуулах асуудлыг эрчимжүүлж, дэмжлэг үзүүлэх	2007 онд	УХЯ Н.Баярсайхан
2	Аймгийн нэгдсэн Дулааны шугам сүлжээг засварлахад шаардагдах хөрөнгийн асуудлыг судалж шийдвэрлэх арга хэмжээ авах	2007-2008 онд	ТЭХЯ Б.Эрдэнэбат
ТӨВ			
1	Сумдын цацарлэг, сойлын төвийн халаалтын зэрдал 2006 оноос бага хэмжээгээр төлөвлөгдсөн асуудлыг судалж зохицуулах арга хэмжээ авах	2007 онд	БСШУЯ Ө.Эмхүүшин
2	Баянцогт, Жаргалант, Угтаал, Цэцэг, Эрдэнэ, Батсүмбэр, Заамар сумдад ой, хээрийн тиймэр их гарсангай холбогдуулан сумдын болон аймгийн Онцгой байдлын газарт 29.5 сая төгрөгийн өр үүссэн асуудлыг судалж шийдвэрлэх арга хэмжээ авах	2007 онд	СЯ Н.Баярсайхан ОБЕГ С.Отгонбаяр

3	Зуунмод хотын цэвэрлэх байгууламжийн үйл ажиллагааг сэргээхэд шаардагдах хөрөнгийн эх үүсвэрийн асуудлыг судалж шийдвэрлэх	2007-2008 онд	СЯ Н.Баяртсайхан БХБЯ Ж.Наранцэрлалт
УВС			
1	Улаангом хотын Хот тохижилт, орон сууцны үйлчилгээний газарт жижиг оврын эксковатор, хог тээвэрлэх зориулалтын автомашин олгох асуудлыг судалж шийдвэрлэх арга хэмжээ авах	2007 онд	БОЯ И.Эрдэнэбаатар
2	Ерөнхий боловсролын сургуулийн захирлыг сонгон шалгаруулах, одоо ажиллаж байгаа багш нарыг аттестатчилах журам гургах саналыг судлан шийдвэрлэх арга хэмжээ авах	2007-2008 онд	БСШУЯ Ө.Энхтүвшин
ХЭНТИЙ			
1	Мөрөн суманд хүн эмнэлгийн барилга барихад шаардагдах хөрөнгийн асуудлыг судалж шийдвэрлэх арга хэмжээ авах	2007 онд	ЭМЯ Д.Туяа
2	Бор-Өндөр тосгонд гал командын анги байгуулах саналыг судалж шийдвэрлэх арга хэмжээ авах	2007 онд	ОБЕГ С.Отгонбаяр
3	Сумдын номын сан, соёлын төв, сургуулийн номын сангийн үйл ажиллагааг нэгтгэн зохицуулах саналыг судалж шийдвэрлэх арга хэмжээ авах	2007 онд	БСШУЯ Ө.Энхтүвшин
4	Бэрхийн уурхайн нүүрсний үнийн зөрүүгээс шалтгаалан үүссэн эрчим хүчний өрийн асуудлыг судалж шийдвэрлэх арга хэмжээ авах	2007 онд	СЯ Н.Баяртсайхан ТЭХЯ Б.Эрдэнэбат
СҮХБААТАР			
1	Аймгийн Онцгой байдлын газарт нэн шаардлагатай байгаа гал унтраах машиныг олгох асуудлыг судалж шийдвэрлэх арга хэмжээ авах	2007 онд	ОБЕГ С.Отгонбаяр
2	Төрөлхийн дулий, хараагүй, сэтгэцийн эмгэгтэй хүмүүсийн хөдөлмөрийн чадвар алдалтын хувийг тогтоосон журамд өөрчлөлт оруулах асуудлыг судалж шийдвэрлэх	2007 онд	ЭМЯ Д.Туяа НХХЯ Д.Дэмбэрэл
3	Олдмол болон төрөлхийн хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд эмнэлгийн магадлан шинжилгээнд орох хугацааг шинэчлэх талаархи саналыг судалж шийдвэрлэх	2007 онд	ЭМЯ Д.Туяа
ЗАВХАН			
1	Улиастай хотын цэвэр ус, Дулаан дамжуулах инженерийн шугам сулжээг шинэчлэхэд шаардагдах хөрөнгийн асуудлыг төсөвт тусгаж шийдвэрлэх арга хэмжээ авах	2008 онд	БХБЯ Ж.Наранцэрлалт
2	Өндөр хүчдэлийн шугам баригдах Тэлмэн, Идэр сумын төвийн цахилгааны 04-нвг-ын шугамыг шинэчлэх асуудлыг судалж шийдвэрлэх	2007 онд	СЯ Н.Баяртсайхан ТЭХЯ Б.Эрдэнэбат
3	Цагдаагайрхан сумын Засаг даргын Тамгын газрын конторын барилгын халаалтын системийг шинэчлэх хөрөнгийн асуудлыг төсөвт тусгах арга хэмжээ авах	2007-2008 онд	СЯ Н.Баяртсайхан ТЭХЯ Б.Эрдэнэбат
4	Улиастай хотод хөдөө аж ахуйн түүхий эд боловсруулах, барилгын материалын үйлдвэрлэл хөгжүүлэх чиглэлээр аж үйлдвэрлэлийн парк барьж байгуулах асуудлыг судалж шийдвэрлэх	2007-2008 онд	УХЯ Н.Баяртсайхан

ХӨВСГӨЛ

1	Бүрэнготох сумын Бүрэнхаан багийг сэргээгдэх эрчим хүчээр хангах арга хэмжээ авах	2007-2008 онд	ТЭХЯ Б.Эрдэнэбат
2	Цагаан-Уур сумын Үүрийн гол дээр гүүр барих, Баянзүрх сумын Бэлтэсийн голын гүүрийг засварлах хөрөнгийн асуудлыг судалж шийдвэрлэх арга хэмжээ авах	2007-2008 онд	ЗТАЖАЯ Ц.Цэнгэл
3	Хөвсгөл, Завхан аймгийн түлшний хэрэгцээг хангадаг "Могойн гол"-ын нүүрсний уурхайг төрийн өмчид шилжүүлж асуудлыг судалж шийдвэрлэх	2007 онд	ТЭХЯ Б.Эрдэнэбат ТӨХ Д.Сугар
4	Мөрөн хотын дулааны шугам сулжээг шинэчлэх, Их-Уул сумын халаалтын тогоо, шугам сулжээг засварлахад шаардагдах хөрөнгийн асуудлыг судалж шийдвэрлэх арга хэмжээ авах	2007-2008 онд	БХБЯ Ж.Наранцэрлал
5	Рэнчинлхамбэ сумын Засаг даргын Тамгын газрын конторын барилга барихад шаардагдах 90.0 сая төгрөгийн хөрөнгийн асуудлыг судалж шийдвэрлэх	2007 онд	СЯН Баяртсайхан ЭГХЭГ С.Батболд
6	Өндөр хүчдэлийн шугам барихад Цагаан-Уул, Бүрэнготох, Арбулаг, Цэцэрлэг, Баянзүрх, Цагаан-Уур, Чандмань-Өндөр, Алаг-Эрдэнэ, Хатгал, Галт, Жаргалант, Тосонцэнгэл сумдын төвийн цахилгааны 04-кгт-ын шугамыг шинэчлэх асуудлыг судалж шийдвэрлэх	2007 онд	СЯН Баяртсайхан ТЭХЯ Б.Эрдэнэбат
ӨВӨРХАНГАЙ			
1	Арвайхээр сумын сургуулийн хүүхдийн тоо хэт ихэсч байгаатай холбогдуулан шинээр цэцэрлэг сургуулийн барилга нэмж барихад шаардагдах хөрөнгийн асуудлыг судалж шийдвэрлэх	2007-2008 онд	БСШУЯ Ө.Энхтүвшин
2	Арвайхээр сумын хүн амыг цэвэр усар хангах зорилгоор Онгийн голоос ус татах байгууламж барихад шаардагдах 1.3 сая ам.долларын санхүүжилтийн асуудлыг судалж шийдвэрлэх арга хэмжээ авах	2007-2008 онд	БОЯ И.Эрдэнэбаатар
3	Баянгол сумын хүн эмнэлгийг шинжилгээ, оношилгооны техник хэрэгслээр хангах асуудлыг судалж шийдвэрлэх	2007 онд	ЭМЯ Д.Туяа
4	10000-аас доошгүй га газарт ойн хөнөөлт шавьж Сибирийн хүр хорхойн устгалыг хийх хөрөнгийн асуудлыг судалж шийдвэрлэх арга хэмжээ авах	2007 онд	БОЯ И.Эрдэнэбаатар
ӨМНӨГӨВЬ			
1	Нүүрс экспортолж асуудлыг судалж шийдвэрлэх	2007 онд	УХЯН Баяртсайхан
2	Төрийн албан хаагчдад олгодог "Говийн нэмэгдэл"-ийг орон нутгийн төсөвт тусгаж байх асуудлыг судалж шийдвэрлэх арга хэмжээ авах	2007 онд	СЯН Баяртсайхан
3	Даланзадгад сумын 440 суудалтай сургууль, 240 ортой дотуур байр шинээр барих асуудлыг судалж хөрөнгийг төсөвт тусгах арга хэмжээ авах	2008 онд	БСШУЯ Ө.Энхтүвшин
4	Манлай сумын хүүхдийн цэцэрлэгийн барилгын өргөтгөлийн хөрөнгийн асуудлыг судалж шийдвэрлэх арга хэмжээ авах	2007-2008 онд	БСШУЯ Ө.Энхтүвшин
ХОВД			
1	Ховд-Урумчийн чиглэлийн агаар /эхмэлтат/-ын зам нээх асуудлыг судалж шийдвэрлэх арга хэмжээ авах	2007-2008 онд	ЗТАЖАЯ Ц.Цэнгэл
2	Олон асны аялал жуулчлалын цогцолбор байгуулах хөрөнгийн асуудлыг судалж төсөвт тусгах	2008 онд	ЗТАЖАЯ Ц.Цэнгэл

МОНГОЛ УЛСЫН ҮНДСЭН ХУУЛИЙН ЦЭЦИЙН ДҮГНЭЛТ

2007 оны 04 дүгээр сарын 18-ны өдөр

Дугаар 04

Улаанбаатар хот

Зарим бүтээгдэхүүний үнийн өсөлтийн албан татварын тухай хуулийн зарим заалт Монгол Улсын Үндсэн хуулийн холбогдох заалтыг зөрчсөн эсэх тухай маргааныг хянан шийдвэрлэсэн тухай

Үндсэн хуулийн цэцийн хуралдааны танхим 15.00 цаг

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэцийн дунд суудлын хуралдааныг Үндсэн хуулийн цэцийн дарга Ж.Бямбадорж даргалж, Үндсэн хуулийн цэцийн гишүүн П.Очирбат, Ж.Болдбаатар, Ж.Амарсанаа /илтгэгч/, Ч.Дашням нарын бүрэлдэхүүнтэй, нарийн бичгийн даргаар Д.Нарантуяаг оролцуулан Үндсэн хуулийн цэцийн хуралдааны танхимд нээлттэй хийв.

Үндсэн хуулийн цэцийн дунд суудлын хуралдаанд өргөдөл гаргагч Нийслэлийн Баянгол дүүргийн 16 дугаар хорооны оршин суугч, иргэн Б.Баяраа, Улсын Их Хурлын итгэмжлэгдсэн төлөөлөгчөөр Улсын Их Хурлын гишүүн Ц.Дамиран, Г.Занданшатар нар оролцов.

Нэг. Нийслэлийн Баянгол дүүргийн 16 дугаар хорооны оршин суугч, иргэн Б.Баяраа 2007 оны 1 дүгээр сарын 16-ны өдөр Үндсэн хуулийн цэцэд хандаж гаргасан өргөдөлдөө:

Улсын Их Хурлаас 2006 оны 5 дугаар сарын 12-ны өдөр батлагдсан Зарим бүтээгдэхүүний үнийн өсөлтийн албан татварын тухай хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.1.4 дэх хэсгийн "алтны үнийн өсөлтийн нэмэгдэл орлого" гэж **дэлхийн зах зээлийн үнийг харгалзан Монголбанкнаас зарласан** 1 үнци алтны үнээс 500 ам.долларыг хассаны дараа үлдсэн орлогыг; 6 дугаар зүйлийн 6.2 дахь хэсгийн "Энэ хуулийн 3.1.1-д заасан бүтээгдэхүүнд албан татвар ногдох орлогыг тодорхойлохдоо **дэлхийн зах зээлийн үнийг харгалзан Монголбанкнаас зарласан** 1 үнци алтны үнээс 500 ам.долларыг хасч тооцно" гэсэн заалтууд нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн 1 дүгээр зүйлийн 2 дахь хэсгийн "...хууль дээдлэх нь төрийн үйл ажиллагааны үндсэн зарчим мөн", 17 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 3-ын "хуулиар ногдуулсан албан татвар төлөх"

гэсэн заалтуудыг; мөн хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.1 дэх хэсгийн "**Энэ хуулийн..., 6.2-т заасны дагуу тодорхойлсон орлогоос 68 хувиар тооцож албан татвар ногдуулна**" гэсэн заалт нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн 1 дүгээр зүйлийн 2 дахь хэсгийн "... хууль дээдлэх нь төрийн үйл ажиллагааны үндсэн зарчим мөн" гэснийг тус тус зөрчсөн гэж үзэж байна.

1. Монгол Улсын Үндсэн хуулийн 17 дугаар зүйлийн 1-д "Монгол Улсын иргэн шударга ёс, хүнлэг ёсыг эрхэмлэн дараахь үндсэн үүргийг ёсчлон биелүүлнэ" гээд 17.1.3-д "хуулиар ногдуулсан албан татвар төлөх" талаар хуульчилсан.

Хуулиар ногдуулсан албан татвар төлөх гэдэгт "албан татварыг хуулиар бий болгох, ногдуулах, өөрчлөх, хөнгөлөх, чөлөөлөх, төлүүлэх, татварын хувь, хэмжээ, татвар ногдох орлогыг хуулиар тогтоох" зэрэг ойлголт хамаарах бөгөөд ийнхүү тогтоосон татварыг төлөх нь Монгол Улсын иргэний үндсэн үүрэг мөн.

Монгол Улсын Татварын ерөнхий хуулийн 2 дугаар зүйлийн 2.2 дахь хэсэгт "**Татвар бий болгох, ногдуулах, өөрчлөх, хөнгөлөх, чөлөөлөх, төлүүлэхтэй холбогдсон харилцааг зөвхөн татварын хуулиар зохицуулна**" мөн хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.1 дэх хэсэгт "Татварыг Улсын Их Хурал хуулиар бий болгож, өөрчилж хүчингүй болгоно", 18 дугаар зүйлийн 18.1 дэх хэсэгт "Улсын Их Хурал энэ хуулийн 16 дугаар зүйлд заасан татварын хувь, хэмжээг тогтооно" гэжээ. Татварын ерөнхий хуулийн **Улсын татвар** гэсэн 16 дугаар зүйлийн 16.9 дэх хэсэгт "Монгол Улсын Татварын ерөнхий хуульд нэмэлт оруулах тухай" 2006 оны 5 дугаар сарын 12-ны өдрийн

хуулиар "зарим бүтээгдэхүүний үнийн өсөлтийн албан татвар" гэж оруулсан.

Ингэснээр зарим бүтээгдэхүүний үнийн өсөлтийн албан татварын хувь, хэмжээг төрийн эрх барих дээд байгууллага буюу Улсын Их Хурлаас тогтоох хууль зүйн үндэс бүрдсэн байна. Үндсэн хуулийн 17 дугаар зүйлийн 17.1.3-т заасан "хуулиар ногдуулсан албан татвар төлөх" гэдэг нь юуны өмнө татварын хувь, хэмжээг болон **татвар ногдох орлогыг хууль батлах замаар тодорхойлно** гэсэн утгыг илэрхийлдэг.

Зарим бүтээгдэхүүний үнийн өсөлтийн албан татварын тухай хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.1.4 дэх хэсэгт "алтны үнийн өсөлтийн нэмэгдэл орлого" гэж **дэлхийн зах зээлийн үнийг харгалзан Монголбанкнаас зарласан** 1 унци алтнаас 500 ам.долларыг хассаны дараа үлдсэн орлогыг, 6.2 дахь хэсэгт "Энэ хуулийн 3.1.1-д заасан бүтээгдэхүүнд албан татвар ногдуулах орлогыг тодорхойлохдоо **дэлхийн зах зээлийн үнийг харгалзан Монголбанкнаас зарласан** 1 унци алтны үнээс 500 ам.долларыг хасч тооцно" гэж заасан нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн 17 дугаар зүйлийн 17.1.3 дахь хэсгийн "хуулиар ногдуулсан албан татвар төлөх" гэснийг зөрчсөн болох нь дараахь хууль зүйн үндэслэлүүдээр нотлогдож байна.

1/ Зарим бүтээгдэхүүний үнийн өсөлтөөс бий болсон нэмэгдэл орлого буюу алтны үнийн өсөлтийг "дэлхийн зах зээлийн үнийг харгалзан Монголбанк тогтоох"-оор болсон боловч **дэлхийн зах зээлийн үнэ** гэж хууль зүйн ямар ойлголт болох, мөн энэхүү үнийг яаж тодорхойлох нь тодорхойгүй байна. Дэлхийн зах зээлийн үнэ гэдэгт юуг ойлгох, Олон Улсын ямар байгууллагуудаас зарласан алтны үнэ ханшийг баримтлан дэлхийн зах зээлийн алтны үнийг тодорхойлох талаар хуульчлаагүй байна.

Ингэснээр алтны үнийн өсөлтийн орлогын хувь хэмжээг тэгтгэх үндэслэл бэлэх дэлхийн зах зээлийн үнийг буюу **татвар ногдуулах орлогыг тогтоох** эрхийг Монголбанкинд олгосон байна.

Монгол Улсын үндсэн хуульд заасны дагуу татвар бий болгох, татвар ногдуулах, татварын

хувь, хэмжээг тогтоох нь гагцхүү төрийн эрх барих дээд байгууллага болох Улсын Их Хурлын онцгой бүрэн эрхэд хамаарах бөгөөд хуулиар шийдвэрлэдэг асуудал болно.

2/ "Дэлхийн зах зээлийн үнэ"-ийг харгалзан үзэх гэдэгт ямар шалгууртай, яаж тогтоосон үнийг баримтлах талаар хуульчлан тогтоогоогүй тул Монголбанк Улсын Их Хурлын эрх хэмжээнд халдан татвар ногдох орлогыг тодорхойлж "Дэлхийн зах зээлийн үнэ"-ийг тогтоохоор болсны зэргэцээ Зарим бүтээгдэхүүний үнийн өсөлтийн албан татварын тухай хуулийн 4.1.4 дэх заалт, 6.2 дахь хэсэгт "дэлхийн зах зээлийн үнийг **харгалзан** Монголбанк" зарлах талаар хуульчилсан. Дэлхийн зах зээлийн үнийг шууд баримтлан 1 унци алтны үнийг Монголбанк зарлана гэж хуульчлалгүйгээр "зах зээлийн үнийг **харгалзан**" гэснээр Монголбанк дэлхийн зах зээлийн үнээс дээгүүр, эсхүл доогуур алтны үнийг зарлах нөхцөл бүрдээд байна. Дэлхийн зах зээлийн үнийг **харгалзан** зарласан үнэ гэдэг нь **шууд баримтлана** гэсэн үг биш бөгөөд татвар ногдох орлогыг тодорхойлох нь Монголбанкны эрх хэмжээний асуудал болох үр дагавар үүснэ.

3/ Зарим бүтээгдэхүүний үнийн өсөлтийн албан татварын тухай хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.1.4, 6.2 дахь хэсэгт "**дэлхийн зах зээлийн үнийг харгалзан Монголбанкнаас зарласан**" 1 унци алтны үнээс 500 ам.долларыг хасч тооцно" гэж хуульчилснаар "хуулиар ногдуулсан албан татвар" төлөх тухай Үндсэн хуулийн 17.1.3 дахь заалтыг зөрчсөн дараахь сөрөг үр дагаврууд шууд үүсч байна. Тухайлбал,

- Нэгэнт хуулиар тодорхойлоогүй тул Монголбанк дэлхийн зах зээлийн үнийг өөрийн үзэмжээр тогтоох замаар татвар ногдох орлогыг тодорхойлж "хуулиар татвар ногдуулах" Улсын Их Хурлын бүрэн эрхэд халдсан;

- Улмаар дээрх үнийг Монголбанк шууд баримтлан алтны ханшийг зарлах талаар хуульд тусгаагүй бөгөөд "**харгалзан Монголбанк зарлах**" талаар хуульчилсан тул дэлхийн зах зээлийн үнээс дээгүүр, эсхүл доогуур тогтоох нь Монголбанкны эрх хэмжээний асуудал болсон.

- Ингэснээр татвар төлөгчдийн хууль ёсны эрх ашигт Монголбанк шууд халдан татвар ногдох орлогыг тодорхойлох бүрэн эрхийг эдлэх болсон зэрэг сөрөг үр дагаврууд шууд бий болно. Алтны ханшийг тодорхойлдог олон улсын бирж, агентлагуудаас хамгийн өндөр ханш зарласан нэг буюу хэд хэдэн байгууллагын үнийг Монголбанк дэлхийн зах зээлийн үнэ гэж үзэн түүнийг харгалзах нэрийдлээр /шууд баримтлах талаар хуульд тусгаагүй/ алтны ханшийг улам дээгүүр тогтоон бүтээгдэхүүний үнийн өсөлтийн албан татвар ногдох орлогыг тодорхойлж татвар төлөгчдийн эрх ашгийг зөрчих хууль зүйн боломж бий болсон байна.

Төрийн эрх барих дээд байгууллага болох Улсын Их Хурал нь өдөр бүр алтны ханшийг зарлаж тодорхойлохгүй нь тодорхой боловч татвар ногдох орлого гэж юу болохыг тодорхой хуульчлан тогтоолгүйгээр энэ эрхээ бусдад шилжүүлсэн хууль баталснаар үндсэн хуулийн 17 дугаар зүйлийн 17.1.3 дахь заалтыг зөрчсөн байна.

Татвар төлөгчийн хууль ёсны эрх, ашиг сонирхлыг хангаж, тэдний өмчлөх эрхэнд хууль бусаар халдахгүй байх үүднээс татварыг зөвхөн төрийн эрх барих дээд байгууллага болох Улсын Их Хурлаас баталсан хуулиар ногдуулдаг Үндсэн хуулийн үзэл баримтлалын дагуу Үндсэн хуулийн 17.1.3 дахь хэсэгт "хуулиар ногдуулсан албан татвар төлөх" гэж хуульчилсныг Зарим бүтээгдэхүүний үнийн өсөлтийн албан татварын тухай хуулийн 4.1.4, 6.2 дахь хэсгийн "дэлхийн зах зээлийн үнийг харгалзан Монголбанкнаас зарласан" 1 унци алтны үнээс 500 ам.долларыг хасч тооцон татвар ногдох орлогыг тодорхойлох тухай заалт нь дээр дурдсан үндэслэлээр шууд зөрчсөн байна.

2. Монгол Улсын төрийн эрх барих дээд байгууллага болох Улсын Их Хурлын шийдвэр үйл ажиллагаа нь "Хууль, Улсын Их Хурлын бусад шийдвэрийн төсөл боловсруулах, өргөн мэдүүлэх журмын тухай" хуулийн дагуу явагддаг.

Хууль, Улсын Их Хурлын бусад шийдвэрийн төсөл боловсруулах, өргөн мэдүүлэх журмын тухай хуулийн 3.1.4 дэх хэсэгт "... Улсын

Их Хурлын гишүүн санаачилж буй хуулийн төслийнхоо талаар Засгийн газрын, түүнчилэн хуулийг хэрэгжүүлэх, хяналт тавих үүрэг бүхий холбогдох бусад байгууллагын санал, дүгнэлтийг авсан байх", 10.1.4 дэх хэсэгт Хууль зүйн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын бүрэн эрхийн талаар "... Улсын Их Хурлын гишүүний санаачилсан хуулийн төсөл нь Монгол Улсын Үндсэн хууль, бусад хууль болон эрх зүйн бодлогод хэрхэн нийцэж байгаа, түүнчилэн энэ хуулиар тогтоосон шаардлагыг хангасан эсэх талаар энэ хуулийн 3.1.4-т заасны дагуу Засгийн газрын өгөх санал, дүгнэлтийн төслийг бэлтгэж, Засгийн газрын хуралдаанд хэлэлцүүлэх" талаар хуульчилсан байна.

Гэтэл Зарим бүтээгдэхүүний үнийн өсөлтийн албан татварын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хууль нь дээрх хууль зүйн шаардлагуудыг бүхэлд нь зөрчсөн бөгөөд хууль санаачлагч нь санаачилсан хуулийн төслийнхоо талаар Засгийн газрын болон хууль хэрэгжүүлэх, хяналт тавих үүрэг бүхий байгууллагуудаас холбогдох санал, дүгнэлтийг аваагүйн зэрэгцээ хууль зүйн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага нь уг хуулийн төсөл Монгол Улсын Үндсэн хууль, бусад хууль болон эрх зүйн бодлогод нийцэж байгаа, түүнчилэн Хууль, Улсын Их Хурлын бусад шийдвэрийн төсөл боловсруулах, өргөн мэдүүлэх журмын тухай хуульд нийцэж байгаа эсэх талаар санал, дүгнэлтийн төсөл бэлтгэж Засгийн газрын хуралдаанд хэлэлцүүлээгүй болно.

Үндсэн хуулийн 1.2 дахь хэсэгт заасан төрийн үйл ажиллагааны хууль дээдлэх зарчим нь "төрийн үйл ажиллагаа хуулийн хүрээнд явагдах" гэсэн агуулгыг илэрхийлдэг бөгөөд "Зарим бүтээгдэхүүний үнийн өсөлтийн албан татварын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай" 2006 оны 12-р сарын 21-ний өдрийн хуулийг батлахдаа Хууль, Улсын Их Хурлын бусад шийдвэрийн төсөл боловсруулах, өргөн мэдүүлэх журмын тухай хуульд заасан журмыг зөрчсөн болох нь дээрх хууль зүйн үндэслэлүүдээр батлагдаж байна.

3. Монгол Улсын Татварын ерөнхий хуулийн Үндэсний татварын албаны удирдлага,

түүний бүрэн эрх гэсэн 21 дүгээр зүйлийн 21.6.6 дахь хэсэгт **“орлого ба хөрөнгийн татварыг давхардуулан ногдуулахгүй байх, татвараас зайлсхийх явдлаас урьдчилан сэргийлэх тухай олон улсын гэрээний төсөлд санал өгөх”** талаар хуульчилсан.

Зарим бүтээгдэхүүний үнийн өсөлтийн албан татварын тухай хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.1 дэх хэсэгт **“Энэ хуулийн ..., 6.2-т заасны дагуу тодорхойлсон орлогоос 68.0 хувиар тооцож албан татвар ногдуулна”** гэж заасан бөгөөд мөн хуулийн 6.2 дахь хэсэгт заасан үнийн өсөлтийн орлого гэдэг нь “... дэлхийн зах зээлийн дундаж үнийг харгалзан Монголбанкнаас зарласан” 1 унци алтны үнээс 500 ам.долларыг хасч тооцсоны дараа үлдэх орлого юм.

Зарим бүтээгдэхүүний үнийн өсөлтийн нэмэгдэл орлогод ногдуулдаг 68 хувийн албан татвар нь хуулиар ногдуулдаг бусад албан татварын төрлүүдтэй давхардсан болохыг дараахь жишээгээр тайлбарлая. Тухайлбал, дэлхийн зах зээлийн дундаж үнийг харгалзан Монголбанкнаас 1 унци алтны үнийг 600 ам.доллараар зарласан гэж үзье. Энэ тохиолдолд:

-Ашигт малтмалын тухай хуулийн 47 дугаар зүйлийн 47.2.3 дахь хэсэгт заасны дагуу 600 ам.долларын орлогод ашигт малтмалын нөөц ашигласны төлбөр болох 5 хувийн улсын татвар ногдуулах ба ингэснээр үнийн өсөлтийн нэмэгдэл орлогод үнийн өсөлтийн албан татвараас гадна нөөц ашигласны татвар давхар ногдоно.

-Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын тухай хуулийн дагуу 500 ам.доллараас дээш гарсан орлогод 68 хувийн бүтээгдэхүүний үнийн өсөлтийн албан татвар ногдуулснаас үлдэх орлогод аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татвар давхардуулан ногдуулна /дээрх тохиолдолд 32 ам.долларт татвар давхардан ногдуулна/.

Өөрөөр хэлбэл зарим бүтээгдэхүүний буюу тухайлбал алтны үнийн өсөлтөөс шууд шаптгаалан үүссэн нэмэгдэл орлогод **аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татвар, зарим бүтээгдэхүүний үнийн өсөлтийн албан татвар, ашигт малтмалын**

нөөц ашигласны төлбөр зэрэг татварууд давхардан ногдож байгаа болно.

Татварын ерөнхий хуулийн 21 дүгээр зүйлийн 21.6.6 дахь хэсэгт **“орлого ба хөрөнгийн татварыг давхардуулан ногдуулахгүй байх, татвараас зайлсхийх явдлаас урьдчилан сэргийлэх тухай олон улсын гэрээний төсөлд санал өгөх”** нь Үндэсний татварын ерөнхий газрын даргын бүрэн эрх болох талаар хуульчилснаар нэгдүгээрт, хөрөнгийн болон орлогын албан татварыг давхардуулан ногдуулахгүй байх талаар олон улсын гэрээ хэлэлцээрийг байгуулах, нөгөөтэйгүүр татварын бодлогын хувьд дотоодын хууль тогтоомжийн хүрээнд хөрөнгийн болон орлогын албан татварыг давхардуулан ногдуулахгүй байх эрх зүйн үндсийг бүрдүүлсэн байна.

Гэтэл Зарим бүтээгдэхүүний үнийн өсөлтийн нэмэгдэл орлогод 68 хувийн албан татвар ногдуулснаар орлогын татварын төрлүүд болох **Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татвар, ашигт малтмалын нөөц ашигласны төлбөр, Зарим бүтээгдэхүүний үнийн өсөлтийн албан татвар** зэргийг давхардуулан ногдуулж татвар төлөгчийн хууль ёсны эрх, ашиг сонирхолд сөргөөр нөлөөлж байна.

Үндсэн хуулийн 1 дүгээр зүйлийн 1.2 дахь хэсгийн “... хууль дээдлэх нь төрийн үйл ажиллагааны үндсэн зарчим мөн” гэсэн заалт нь хууль тогтоомжууд өөр хоорондоо агуулгын болоод хэлбэрийн хувьд зөрчилгүй байх гэсэн утгыг илэрхийлдэг бөгөөд татвар давхардуулан ногдуулахгүй байх талаар Татварын ерөнхий хуульд хуульчилсан байтал Зарим бүтээгдэхүүний үнийн өсөлтийн албан татварын тухай хуулиар бүтээгдэхүүний үнийн өсөлтийн нэмэгдэл орлогод 68 хувийн албан татварыг давхардуулан ногдуулахаар хуульчилсан байна.

Иймд Зарим бүтээгдэхүүний үнийн өсөлтийн албан татварын тухай хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.1.4 дэх хэсгийн “алтны үнийн өсөлтийн нэмэгдэл орлого” гэж дэлхийн зах зээлийн үнийг харгалзан Монголбанкнаас зарласан 1 унци алтны үнээс 500 ам.долларыг хассаны дараа үлдсэн орлогыг”, 6

дугаар зүйлийн 6.2 дахь хэсгийн "Энэ хуулийн 3.1.1-д заасан бүтээгдэхүүнд албан татвар ногдох орлогыг тодорхойлоходоо **дэлхийн зах зээлийн үнийг харгалзан Монголбанкнаас зарласан 1 унци алтны үнээс 500 ам.долларыг хасч тооцно**" гэсэн заалтууд Монгол Улсын Үндсэн хуулийн 1.2 дахь хэсгийн ".... **хууль дээдлэх нь төрийн үйл ажиллагааны үндсэн зарчим мөн**" 17 дугаар зүйлийн 17.1.3 дахь хэсгийн "**хуулиар ногдуулсан албан татвар төлөх**", 7 дугаар зүйлийн 7.1 дэх хэсгийн "Энэ хуулийн .... 6.2-т заасны дагуу тодорхойлсон орлогоос 68 хувиар тооцож албан татвар ногдуулна" гэсэн заалтуудыг тус тус зөрчсөн талаар дүгнэлт гаргаж өгнө үү" гэжээ.

Иргэн Б.Баяраа 2007 оны 1 дүгээр сарын 22-ны өдөр Үндсэн хуулийн цэцэд гаргасан нэмэлт өргөдөлдөө:

1. ... Дэлхийн зах зээл дээр алтны арилжаа хийгдэж, алт арилжаалагдах үнийг тодорхойлдог томоохон бирж, мэдээллийн агентлагуудын талаар дурьдсан. Тухайлбал, **Токиогийн бараа таваарын бирж, Нью-Йоркийн худалдааны бирж, Дубайн алт болон бараа таваарын бирж** зэрэг томоохон арилжааны төвүүд үйл ажиллагаа явуулж алтны биржийн арилжааны 90 орчим хувийг эзэлдэг байна. Алтны арилжааны үнийн талаар тогтмол мэдээлдэг **Ройтерс агентлаг, Блумберг мэдээллийн агентлаг** зэрэг томоохон мэдээллийн агентлагууд үйл ажиллагааныхаа хүрээнд алтны арилжаалагдаж буй үнийн талаар мэдээлэл хүргэж ажилладаг.

Дээрхээс үзэхэд Монголбанк алтны дэлхийн зах зээлийн үнэ гэдэгт **Токиогийн бараа таваарын бирж/1/, Нью-Йоркийн худалдааны бирж/2/, Дубайн алт болон бараа таваарын бирж /3/** гэсэн гурван бирж **Ройтерс агентлаг/4/, Блумберг мэдээллийн агентлаг/5/** гэсэн 2 мэдээллийн агентлагаас буюу нийт 5 сонголтоос дэлхийн зах зээлийн үнийг өөрийн эрх хэмжээний хүрээнд тодорхойлох, эсхүл 2 буюу түүнээс дээш бирж болон мэдээллийн агентлагын алт арилжаалагдах дундаж үнийг **дэлхийн зах зээлийн үнэ** гэж тодорхойлох боломжтой болж байгаа болно. Эдгээр бирж, агентлагууд нь алтны арилжаалагдаж буй үнийн талаар харилцан адилгүй үнэ зарладаг.

Монголбанкнаас зарласан 1 унци алтны үнээс 500 ам.долларыг хассаны дараа үлдсэн орлогоос бүтээгдэхүүний үнийн өсөлтийн албан татвар ногдох орлого шууд тодорхойлогдох тул Монголбанк дээрх бирж болон агентлагуудаас алт хамгийн өндөр үнийн дүнтэй арилжаалагдаж байгааг нь сонгох, улмаар түүнийг харгалзах нэрийдлээр 1 унци алтны үнийг дээгүүр зарлаж татвар төлөгчийн эрх ашгийг зөрчих эрх зүйн үндэс бүрдээд байгаа болохыг дахин дурдъя. Монголбанк өнөөдөр алтны үнэ зарлахдаа баримталж буй бирж, агентлагаа солих, түүнчилэн зарлаж буй үнэ өөрчлөх эрх нь хуулиар нээлттэй байна.

2. Зарим бүтээгдэхүүний үнийн өсөлтийн албан татварын тухай хуулийн 4.1.1, 6.2 дахь хэсгүүдэд алтны үнийн өсөлтийг тодорхойлоходоо "**дэлхийн зах зээлийн үнийг харгалзан Монголбанкнаас зарласан**" 1 унци алтны үнээс **500 ам.долларыг хассаны дараа үлдсэн орлогыг үнийн өсөлтийн нэмэгдэл орлого гэж үзэн татвар ногдох орлогыг тодорхойлсон байна.**

Энэхүү заалтаас үзэхэд татвар ногдох орлогыг хуулиар тогтоосон мэт харагдавч бодит байдал дээр татвар ногдох орлогыг тодорхойлох Улсын Их Хурлын эрхийг Монголбанкинд буюу бусдад шилжүүлж эрх олгосон хуулийн заалт юм. Татвар ногдох орлогыг Улсын Их Хурал хуулиар тодорхойлсон бус харин тодорхойлох эрхийг Монголбанкинд олгосныг хуулиар татвар ногдуулсан гэж үзэж болохгүй юм. Өөрөөр хэлбэл татвар ногдох орлогыг тодорхойлох онцгой бүрэн эрхээ бусдад шилжүүлчихээд ийнхүү эрх шилжүүлсэн хуулийн заалтаа татвар ногдуулах орлогыг тодорхойлон хуульчилсан гэж үзэх нь хууль зүйн үндэслэлгүй" гэжээ.

Мон Иргэн Б.Баяраа 2007 оны 2 дугаар сарын 6-ны өдөр Үндсэн хуулийн цэцэд гаргасан нэмэлт өргөдөлдөө:

1. Өмнө гаргасан аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварыг давхардуулж ногдуулж байна гэсэн өөрийн өргөдлийн шаардлагаасаа татгалзсан.

2. Монгол Улсын Татварын ерөнхий хуулийн дагуу нийт 24 төрлийн татвар /албан татвар,

хураамж, төлбөр гэсэн ангилалтайгаар/ үйлчилж байна.

Энэхүү татваруудыг ногдуулахдаа "хуулиар татвар ногдуулах" тухай Үндсэн хуулийн үзэл баримтлалын дагуу **татвар ногдох хувь, хэмжээ, мөн татвар ногдох орлогыг** хуулиар тодорхойлсон байх боловч зөвхөн Зарим бүтээгдэхүүний үнийн өсөлтийн албан татвар, тухайлбал алтны үнийн өсөлтөөс үүсэх нэмэгдэл орлогыг тодорхойлох эрх нь хууль тогтоох байгууллагад бус Монголбанкнд шилжсэн байна.

Зарим бүтээгдэхүүний үнийн өсөлтийн албан татварын тухай хуульд эзсийн үнийн өсөлтийн албан татвар ногдох нэмэгдэл орлогыг "Лондонгийн металлын бирж дээрх эзсийн суурь үнийг баримтлан" тодорхойлох талаар хуульчилсан боловч алтны үнийн өсөлтийн албан татвар ногдох нэмэгдэл орлогыг Монголбанкнаас зарласан ханшийг баримтлан тодорхойлохоор хуульчилснаар уг хуульд татвар ногдох орлогыг Улсын Их Хурал нарийвчлан тодорхойлсон /эзсийн үнийн өсөлтийн нэмэгдэл орлого/, мөн татвар ногдох орлогыг тодорхойлох бүрэн эрхээ Улсын Их Хурал Монголбанкнд шилжүүлсэн /алтны үнийн өсөлтийн нэмэгдэл орлого/ зөрчилтэй зохицуулалтууд орсон байна." гэжээ.

Иргэн Б.Баяраа 2007 оны 3 дугаар сарын 16-ны өдөр Үндсэн хуулийн цэцэд хандаж гаргасан өргөдөлдөө шаардлагын үндэслэлээ нэмэгдүүлсэн. Тухайлбал,

Зарим бүтээгдэхүүний үнийн өсөлтийн албан татварын тухай хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.1.4 дэх хэсгийн "**алтны үнийн өсөлтийн нэмэгдэл орлого**" гэж дэлхийн зах зээлийн үнийг харгалзан Монголбанкнаас зарласан 1 унци алтны үнээс 500 ам.долларыг хассаны дараа үлдсэн орлогыг, 6 дугаар зүйлийн 6.2 дахь хэсгийн "Энэ хуулийн 3.1.1-д заасан бүтээгдэхүүнд албан татвар ногдуулах орлогыг тодорхойлохдоо дэлхийн зах зээлийн үнийг харгалзан Монголбанкнаас зарласан 1 унци алтны үнээс 500 ам.долларыг хасч тооцно" гэсэн нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн 1 дүгээр зүйлийн 1.2 дахь хэсгийн "**шударга ёс, ..., тэгш байдал, ...-ийг**

хангах нь төрийн үйл ажиллагааны үндсэн зарчим мөн" гэсэн заалтыг зөрчсөн гэж үзэж байна.

Монгол Улсын үндсэн хуулийн 1 дүгээр зүйлийн 1.2 дахь хэсгийн "**шударга ёс, ..., тэгш байдал, ...-ийг хангах нь төрийн үйл ажиллагааны үндсэн зарчим мөн"** гэсэн заалт нь ижил бөгөөд харьцуулж болохуйц нөхцөлтэйгээр эрх зүйн харилцаанд оролцогчдод алагчлалгүй хандах, ялгаварлан гадуурхахгүй байх, адилхан эрх эдэлж, үүрэг хүлээх боломжийг төрийн зүгээс бүрдүүлэхэд чиглэгдсэн үйл ажиллагаа явуулна гэсэн агуулгатай байдаг. Энэ ч үүднээс "Тэгш байдал нь төр харьяат субъектүүдээ хууль болон шүүхийн өмнө адилхан эрх эдэлж, үүрэг хүлээх боломжийг хангахад үйл ажиллагаагаа бүрэн чиглүүлснээр хэрэгжинэ".

Алт олборлох үйл ажиллагаа явуулдаг аж ахуйн нэгжийн хувьд ашигт малтмалын нөөц ашигласны төлбөр, зарим бүтээгдэхүүний үнийн өсөлтийн албан татварыг давхардуулан төлдөг атал бусад иргэн, аж ахуйн нэгжийн хувьд татварыг давхардуулан ногдуулахгүйгээр орлогоос нэг төрлийн татварыг эхлэн төлүүлж, улмаар төлсөн татварыг орлогын суурь үнээс хассанаас үлдэх үнийн дүнгээс дараагийн татварыг төлүүлэх замаар татвар ногдуулдаг.

Ашигт малтмалын тухай хуулиар ашигт малтмалын нөөц ашигласны төлбөрийг түүний борлуулалтын нийт дүнгээс шууд суутгаж ногдуулахаар хуульчилсан байна.

Гэтэл Зарим бүтээгдэхүүний үнийн өсөлтийн албан татварын тухай хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.1.4 дэх хэсэгт "**алтны үнийн өсөлтийн нэмэгдэл орлого**" гэж дэлхийн зах зээлийн үнийг харгалзан Монголбанкнаас зарласан 1 унци алтны үнээс 500 ам.долларыг хассаны дараа үлдсэн орлогыг, 6 дугаар зүйлийн 6.2 дахь хэсэгт "Энэ хуулийн 3.1.1-д заасан бүтээгдэхүүнд албан татвар ногдуулах орлогыг тодорхойлохдоо дэлхийн зах зээлийн үнийг харгалзан Монголбанкнаас зарласан 1 унци алтны үнээс 500 ам.долларыг хасч тооцно" гэж татвар ногдох орлогыг тодорхойлохдоо дээрх нөөц ашигласны төлбөрийг хасч тооцох талаар дурьдаагүй болно.

Дээрх татварын төрлүүдийг давхардуулан ногдуулж байгаа нь Үндэсний татварын ерөнхий газрын даргын 2006 оны 119 дүгээр тушаалын 1 дүгээр хавсралтаар батлагдсан "Зарим бүтээгдэхүүний үнийн өсөлтийн албан татварын тухай хуулийг хэрэгжүүлэх аргачлал"-аас тодорхой харагдана.

Татварыг давхардуулан ногдуулахгүй байх талаар татварын багц хуулиудад хуульчилсан бөгөөд тухайлбал, Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын тухай хуулийг дурьдаж болно.

Хоёр. Улсын Их Хурлын итгэмжлэгдсэн төлөөлөгч, Улсын Их Хурлын гишүүн Г.Занданшатар 2007 оны 3 дугаар сарын 27-ны өдөр Үндсэн хуулийн цэцэд ирүүлсэн тайлбартаа:

"1. "Хуулиар ногдуулсан албан татвар төлөх гэдэгт "албан татварыг хуулиар бий болгох, ногдуулах, өөрчлөх, хөнгөлөх, чөлөөлөх, төлүүлэх, татварын хувь хэмжээ, татвар ногдох орлогыг хуулиар тогтоох" зэрэг ойлголт хамаарах бөгөөд ирэхүү тогтоосон татварыг төлөх нь Монгол Улсын иргэний үндсэн үүрэг мөн. Зарим бүтээгдэхүүний үнийн өсөлтийн албан татварын тухай хуулийн 4.1.4, 6.2 дахь хэсэгт "дэлхийн зах зээлийн үнийг харгалзан Монголбанкнаас зарласан 1 унци алтны үнээс 500 ам.долларыг хасч тооцно" гэж хуульчилснаар "хуулиар ногдуулсан албан татвар төлөх тухай Үндсэн хуулийн Арвандолдугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 3 дахь заалтыг зөрчсөн" гэсний тухайд:

Аливаа татварыг юуны өмнө төрийн төсвийн эх үүсвэрийг бүрдүүлэх зорилгоор хувь хүн болон хуулийн этгээдийн орлого, эд хөрөнгө, бараа, ажил, үйлчилгээнд ногдуулж, төсөвт хураадаг бөгөөд "эдийн засгийн нийлүүлэлтийн" гэх мэт татварын эрх зүйн зарим онол татварыг эдийн засгийн хөгжил болон зохицуулалтын үндсэн гол хүчин зүйлийн нэг гэж үздэг байна.

Тодорхой төрлийн татварын хуулиар уг татварыг юунд ногдуулах өөрөөр хэлбэл "хөрөнгөд ногдуулах" эсвэл "орлогод ногдуулах"-ын алин болох, мөн тухайн татвар ногдох "хөрөнгө, орлогын

хүрээг тодорхойлдог улс орнуудын болон өөрийн орны өмнөх хуулиудын жишгээр Улсын Их Хурал 2006 оны 5 дугаар сарын 12-ны "Зарим бүтээгдэхүүний үнийн өсөлтийн албан татвар"-ыг Татварын ерөнхий хуулинд нэмэлт, өөрчлөлт оруулан 16 дугаар зүйлд 9 дэх заалтаар нэмж, Зарим бүтээгдэхүүний үнийн өсөлтийн албан татварын тухай хуулийг баталсан.

Энэ хуулийн 6.2 дахь хэсэгт: "Энэ хуулийн 3.1.1-д заасан бүтээгдэхүүнд албан татвар ногдуулах орлогыг тодорхойлох ерөнхий зарчмыг "дэлхийн зах зээлийн үнийг харгалзан Монгол банкнаас зарласан 1 унци алтны үнээс 500 ам.долларыг хасч тооцно" гэж заасан бөгөөд энд "дэлхийн зах зээлийн үнийг харгалзан Монголбанкнаас зарласан 1 унци алтны үнэ" гэдэг нь бүтээгдэхүүний үнийн өсөлтөөс олсон орлого буюу тухайн албан татварыг ногдуулах орлогыг тодорхойлоход хэрэглэх 1 унци алтны үнийг Монголбанк зарлахаар заасан болно.

Мөн хуулийн 7 дугаар зүйлд "Зарим бүтээгдэхүүний үнийн өсөлтийн албан татварын хувь хэмжээг "энэ хуулийн 6.1, 6.2-т заасны дагуу тодорхойлсон орлогоос 68 хувиар" тооцож албан татвар ногдуулахаар тогтоосон байна. Гэтэл иргэн Б.Баяраа "Монголбанк нь алтны ханшийг өөрчлөн зарлаж татвар ногдуулах нэмэгдэл орлогыг тодорхойлох замаар Улсын Их Хурлын бүрэн эрхэд халдаж байна" гэсэн нь үндэслэлгүй буруу бөгөөд алтны үнэ /Монголбанкнаас зарласан/ болон үнийн өсөлтөд ногдуулах татварын хувь хэмжээг, мөн "үнэ ханш зарласан" үйл ажиллагааг "албан татвар тогтоохтой" хооронд нь эндүүрсэн хоёр өөр зүйлийг жишиж холбосон нь ойлгомжгүй байна.

Иргэн Б.Баяраа мэдээллийнхээ 1.1/ болон 2/-т дэлхийн зах зээлийн үнийг харгалзан гэсэн нь буруу байна, дэлхийн зах зээлийн үнийг шууд баримтлан 1 унци алтны үнийг Монголбанк зарлана гэсгүй байна гэсний тухайд:

"Дэлхийн зах зээлийн үнэ" -гэснээр Монголбанк нь дэлхийн хэмжээнд үнэ зарладаг хэд хэдэн том биржийн үнэд үндэслэн 1 унци алтны үнийг зарлах боломж олгосон гэж үзэж байна. Иргэн

Б. Баяраагийн мэдээлэлд дурдсанчлан Монголбанк нь нэг биржийн үнийг шууд өөрчлөлгүй зарлах нь учир дутагдалтай болно гэж үзэж байна.

Нөгөө талаар Зарим бүтээгдэхүүний үнийн өсөлтийн албан татварын тухай хуулийн 3.1.1 болон 4.1.4 дэх заалтад "дэлхийн зах зээлийн үнийг харгалзан Монгол банкнаас зарласан 1 унци алтны үнэ" гэсэн хуулийн заалт нь өөрөө Монголбанкинд тухайн ханшийг зарлах эрх олгосон заалт болно.

Иргэн Б. Баяраа мэдээллийнхээ 2-т Улсын Их Хурлын шийдвэр, үйл ажиллагаа нь "Хууль болон Улсын Их Хурлын бусад шийдвэрийн төсөл боловсруулах, өргөн мэдүүлэх журмын тухай" хуулийн дагуу явагддаг. Гэтэл зарим бүтээгдэхүүний үнийн өсөлтийн албан татварын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хууль нь дээрх хуулийн шаардлагуудыг зөрчсөн, хууль санаачлагч нь санаачилсан хуулийнхаа төслийн талаар Засгийн газрын болон холбогдох бусад байгууллагын санал, дүгнэлтийг аваагүй гэсний тухайд.

Улсын Их Хурал үйл ажиллагаандаа Үндсэн хууль, Улсын Их Хурлын тухай хууль, Улсын Их Хурлын бусад шийдвэрийн төсөл боловсруулах, өргөн мэдүүлэх журмын тухай хууль, Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэг батлах тухай Улсын Их Хурлын тогтоол болон холбогдох бусад хууль тогтоомжийг мөрддөг бөгөөд Хууль, Улсын Их Хурлын бусад шийдвэрийн төсөл боловсруулах, өргөн мэдүүлэх журмын тухай хууль нь Улсын Их Хурлын үйл ажиллагааны зөвхөн нэгэн хэсэг буюу "...хууль санаачлагч хууль санаачлах эрхээ хэрэгжүүлж хууль, Улсын Их Хурлын бусад шийдвэрийн төсөл боловсруулах, өргөн мэдүүлэхтэй холбогдсон харилцааг" зохицуулдаг билээ.

Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 32.1 дэх хэсэгт: Улсын Их Хурал хууль тогтоох бүрэн эрхээ гагцхүү чуулганаар хэрэгжүүлэх бөгөөд нэгдсэн болон байнгын хороодын хуралдааныг бэлтгэн явуулах, хуралдаанаар хууль, Улсын Их Хурлын бусад шийдвэрийн төсөл, тодорхой бусад асуудал хэлэлцэх, санал хураах, батлах, шийдвэр гаргахдаа

Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийг баримтална гэж заасан байна.

Зарим бүтээгдэхүүний үнийн өсөлтийн албан татварын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн хувьд уг хуулийн 6.1.1 дэх заалт болон 4.2 дахь хэсэг нь Үндсэн хуулийг зөрчсөн гэсэн Үндсэн хуулийн цэцийн дүгнэлтийг Улсын Их Хурал хэлэлцэж гаргасан шийдвэр байсан юм.

Үндсэн хуулийн цэцэд маргаан хянан шийдвэрлэх ажиллагааны тухай хуулийн "Цэцийн шийдвэрийг хэрэгжүүлэх тухай 36 дугаар зүйлд:

-Цэцийн дүгнэлтийг Улсын Их Хурал хүлээн авснаас хойш 15 хоногийн дотор Улсын Их Хурлын хуралдааны дэгд заасан журмын дагуу шийдвэрлэхээр заасан,

-Улсын Их Хурлын 2006 оны 1 дүгээр сарын 14-ний өдрийн тогтоолоор батлагдсан Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн Гуч дахь хэсэгт Үндсэн хуулийн цэцийн дүгнэлтийг хэлэлцэх журмыг тогтоосон бөгөөд 30.1.5-д "хууль, Улсын Их Хурлын бусад шийдвэр Үндсэн хуульд нийцээгүй гэсэн Цэцийн дүгнэлтийг Улсын Их Хурал хүлээн зөвшөөрсөн бол тухайн хууль, шийдвэрт зохих нэмэлт, өөрчлөлт оруулна" гэсний дагуу хэлэлцүүлгийн дүнгээр тухайн өөрчлөлт орсон бөгөөд энэ хуулийг аль нэг гишүүн санаачлаагүй дэгийн дагуу Байнгын хороо бүрэн эрхийнхээ хүрээнд боловсруулж чуулганд оруулсан болно.

Зарим бүтээгдэхүүний үнийн өсөлтийн албан татварын тухай хуулийн хэсэг заалт нь Үндсэн хуулийг зөрчсөн гэсэн анхны болон нэмэлт мэдээлэл нь бодитой биш түүнийг үндэслэх үндэслэл олдохгүй байгаа байдал харагдаж байна. Учир нь иргэн Б. Баяраа өөрийн мэдээлэлд дээрхи хуулийн зүйл нь Үндсэн хууль зөрчсөнийг тайлбарлаж үндэслэл гаргахдаа 1/ Улсын Их Хурал Үндсэн хуулийн цэцийн 2006 оны дүгнэлтийн дагуу Зарим бүтээгдэхүүний үнийн өсөлтийн албан татварын тухай хуульд өөрчлөлт оруулахдаа тухайн төслөөр Засгийн газраас санал аваагүй гэжээ. Үндсэн хуулийн цэцийн дүгнэлтийг

хэлэлцэж, хүлээн авсны дүнд аливаа хуульд өөрчлөлт оруулах тохиолдолд хуульд өөрчлөлт оруулахдаа Засгийн газраас санал авах хуулийн заалт, дэг байхгүй учраас энд холбогдох хуулийн заалтыг зөрчөөгүй болно.

Иргэн Б.Баяраа дараагийн үндэслэлдээ: "Татвар давхардуулан ногдуулахгүй байх талаар татварын багц хуулиудад хуульчилсан бөгөөд тухайлбал Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын тухай хуулийн Албан татвар ногдох орлогоос хасагдах зардал гэсэн 12 дугаар зүйлийн 12.1.14 дэх хэсэгт "төсөвт төлөхөөр тайлагнасан онцгой, үл хөдлөх эд хөрөнгийн болон зарим бүтээгдэхүүний үнийн өсөлтийн албан татвар, үндсэн хөрөнгөөс бусад импортын бараа, материал, түүхий эдийн гаалийн албан татвар, авто тээврийн болон өөрөө явагч хэрэгслийн албан татвар, газар, байгалийн нөөц ашигласны төлбөр, хураамж" буюу дээрх татваруудыг аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татвар төлөхөд давхардуулахгүй байх үүднээс хасч тооцохоор хуульчилсан байна" гээд цааш нь давхар татвараас иргэдэд үүсэх дарамтын талаар бичсэн байна. Энд дурдсан давхар татварын асуудал нь Зарим бүтээгдэхүүний үнийн өсөлтийн албан татварын хуулийн 6 дугаар зүйл буюу дээрхи хууль Үндсэн хуулийн холбогдох заалтыг зөрчсөнтэй хамаагүй, Үндсэн хуулийн цэцийн бүрэн эрхэд үл хамаарах асуудал гэж үзэж байгаа юм" гэжээ.

ҮНДЭСЛЭЛ:

Улсын Их Хурлаас 2006 оны 12 дугаар сарын 21-ний өдөр баталсан Зарим бүтээгдэхүүний үнийн өсөлтийн албан татварын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль болон уг хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.1.4-ийн "алтны үнийн өсөлтийн нэмэгдэл орлого гэж дэлхийн зах зээлийн үнийг харгалзан Монголбанкнаас зарласан 1 унци алтны үнээс 500 ам.долларыг хассаны дараа үлдсэн орлогыг; 6 дугаар зүйлийн 6.2-ийн "Энэ хуулийн 3.1.1-д заасан бүтээгдэхүүнд албан татвар ногдох орлогыг тодорхойлохдоо дэлхийн зах зээлийн үнийг харгалзан Монгол банкнаас зарласан 1 унци алтны үнээс 500 ам.долларыг хасч тооцно"; 7 дугаар зүйлийн 7.1-ийн "Энэ хуулийн ..., 6.2-т

заасны дагуу тодорхойлсон орлогоос 68 хувиар тооцож албан татвар ногдуулна" гэсэн нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Нэгдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсгийн "шударга ёс, тэгш байдал...-ыг хангах, хууль дээдлэх нь төрийн үйл ажиллагааны үндсэн зарчим мөн", Арван долдугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 3/-ын "хуулиар ногдуулсан албан татвар төлөх" гэсэн заалтыг зөрчөөгүй болох нь дараахь үндэслэлээр тогтоогдож байна.

1. Улсын Их Хурлын 2006 оны 1 дүгээр сарын 27-ны өдрийн 14 дүгээр тогтоолоор батлагдсан "Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэг"-ийн 30 дугаар зүйлийн 30.1.5-д "хууль, Улсын Их Хурлын бусад шийдвэр Үндсэн хуульд нийцээгүй гэсэн Цэцийн дүгнэлтийг Улсын Их Хурал хүлээн зөвшөөрсөн бол тухайн хууль, шийдвэрт зохих нэмэлт, өөрчлөлт оруулна", 30.1.7-д "энэ дэгийн 30.1.5-д заасан хууль, Улсын Их Хурлын бусад шийдвэрт нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай төслийг холбогдох байнгын хороо боловсруулж нэгдсэн хуралдаанд оруулах бөгөөд уг төслийн талаар Засгийн газар, холбогдох бусад байгууллагаас санал авахыг шаардахгүй" гэж тус тус заажээ.

Үндсэн хуулийн цэцийн 2006 оны 11 дүгээр дүгнэлтийг хэлэлцсэн тухай Улсын Их Хурлын Хууль зүйн байнгын хорооны 2006 оны 12 дугаар сарын 19. Төсвийн байнгын хорооны 2006 оны 12 дугаар сарын 20, түүнчилэн Улсын Их Хурлын 2006 оны 12 дугаар сарын 21-ны өдрийн чуулганы нэгдсэн хуралдааны дэлгэрэнгүй тэмдэглэлээс үзэхэд Зарим бүтээгдэхүүний үнийн өсөлтийн албан татварын тухай хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.1.4, 6 дугаар зүйлийн 6.2 дахь заалтад буй "Пондонгийн металлын бирж дээрхи" гэснийг "дэлхийн зах зээлийн үнийг харгалзан Монголбанкнаас зарласан" гэж өөрчлөн найруулахдаа Засгийн газар, холбогдох бусад байгууллагаас санал авах шаардлагагүй болох нь тодорхой байна.

2. Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Хорин тавдугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 1/-д зааснаар "хууль батлах, нэмэлт өөрчлөлт оруулах" нь Улсын Их Хурлын онцгой бүрэн эрхэд хамаарах бөгөөд Улсын Их Хурлын энэхүү онцгой бүрэн эрхийг

Татварын ерөнхий хуулийн 2 дугаар зүйлийн 3 дахь хэсэгт "Татвар бий болгох, ногдуулах, өөрчлөх, хөнгөлөх, чөлөөлөх, төлүүлэхтэй холбогдсон харилцааг зөвхөн татварын хуулиар зохицуулна", 4 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэгт "Татварыг Улсын Их Хурал хуулиар бий болгож, өөрчилж, хүчингүй болгоно", мөн зүйлийн 2 дахь хэсэгт "Татварын хувь, хэмжээг Улсын Их Хурал... тогтооно" гэж тус тус нарийвчлан хуульчилсан байна. Өөрөөр хэлбэл Зарим бүтээгдэхүүний үнийн өсөлтийн албан татварын тухай хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.1.4, 6 дугаар зүйлийн 6.2, 7 дугаар зүйлийн 7.1 дэх хэсгийн заалт нь татварыг бий болгох, тэдгээрийн хувь хэмжээг тогтоох тухай Улсын Их Хурлын бүрэн эрхэд хамаарч байна.

Гэвч Үндэсний татварын Ерөнхий газрын даргын 2006 оны 119 дүгээр тушаалаар баталсан "Зарим бүтээгдэхүүний үнийн өсөлтийн албан татварын тухай хуулийг хэрэгжүүлэх аргачлал"-ын 4.3-т "олборлосон алтанд ногдох ашигт малтмалын нөөц ашигласны төлбөр... нь зарим бүтээгдэхүүний үнийн өсөлтийн албан татвар ногдох орлогыг тодорхойлоход хамаарахгүй" гэж; мөн дээрхи татвар, төлбөрийг хэрхэн ногдуулж байгаа талаар Худалдаа, хөгжлийн банк, Анод банк, Зоос банк, Улаанбаатар банкаас Үндсэн хуулийн цэцэд ирүүлсэн тайлбар, шинжээчдийн дүгнэлтээс үзэхэд ашигт малтмалын нөөц ашигласны төлбөр болон үнийн өсөлтийн албан татварыг давхардуулан ногдуулж байгаа нь нотлогдож байгаа тул Улсын Их Хурал, Засгийн газар, холбогдох яам, агентлаг хууль батлах, хэрэгжүүлэх ажиллагаандаа уг зөрчлийг арилгах арга хэмжээ авах шаардлагатай гэж үзэж байна.

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Жаран зургадугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 2, Үндсэн хуулийн цэцэд маргаан хянан шийдвэрлэх ажиллагааны тухай хуулийн 31 дүгээр зүйлийн 1, 2 дахь хэсгийн заалтыг удирдлага болгон

МОНГОЛ УЛСЫН ҮНДСЭН ХУУЛИЙН НЭРИЙН ӨМНӨӨС ДҮГНЭЛТ ГАРГАХ нь:

1. Зарим бүтээгдэхүүний үнийн өсөлтийн албан татварын тухай хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.1.4-ийн "алтны үнийн өсөлтийн нэмэгдэл орлого гэж дэлхийн зах зээлийн үнийг харгалзан Монгол банкнаас зарласан 1 унци алтны үнээс 500 ам.долларыг хассаны дараа үлдсэн орлогыг; 6 дугаар зүйлийн 6.2-ийн "Энэ хуулийн 3.1.1-д заасан бүтээгдэхүүнд албан татвар ногдох орлогыг тодорхойлохдоо дэлхийн зах зээлийн үнийг харгалзан Монгол банкаас зарласан 1 унци алтны үнээс 500 ам.долларыг хасч тооцно"; 7 дугаар зүйлийн 7.1-ийн "Энэ хуулийн .... 6.2-т заасны дагуу тодорхойлсон орлогоос 68 хувиар тооцож албан татвар ногдуулна" гэсэн нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Нэгдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсгийн "шударга ёс, тэгш байдал...-ыг хангах, хууль дээдлэх нь төрийн үйл ажиллагааны үндсэн зарчим мөн", Арван долдугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 3/-ын "хуулиар ногдуулсан албан татвар төлөх" гэсэн заалтыг зөрчөөгүй байна.

2. Үндсэн хуулийн цэцэд маргаан хянан шийдвэрлэх ажиллагааны тухай хуулийн 36 дугаар зүйлийн 2-т заасны дагуу энэхүү дүгнэлтийг хүлээн авснаас хойш 15 хоногт багтаан хянан хэлэлцэж, хэрхэн шийдвэрлэсэн тухай хариу ирүүлэхийг Улсын Их Хуралд уламжилсугай.

ХУРАЛДААН
ДАРГАЛАГЧ

Ж.БЯМБАДОРЖ

ГИШҮҮД

П.ОЧИРБАТ

Ж.БОЛДБААТАР

Ж.АМАРСАНАА

Ч.ДАШНЯМ

Монгол Улсын Их Хурлын Тамгын газраас гаргав
Хаяг: <<Төрийн мэдээлэл>> эмхтгэлийн зөвлөл

Улсын Их Хурлын Тамгын газрын
Хэвлэх хэсэгт хэвлэв.

Улаанбаатар-12
Төрийн ордон

☎ 265958
Индекс 14003

☎ 329487
Хэвлэлийн хуудас 2/5